

*Лисак В.Ю.,
к.е.н., доцент,
Кам'янець-Подільський національний університет
імені Івана Огієнка,
м. Кам'янець-Подільський*
*Хомин О.Й.,
к.е.н. доцент, професор кафедри соціальних дисциплін,
Львівський державний університет внутрішніх справ
м. Львів*

МІГРАЦІЯ НАСЕЛЕННЯ ЯК ОДИН З ЧИННИКІВ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ

З розвитком ринкових відносин спостерігається жвавий рух населення як в середині країни так і виїзд населення за її межі. Тому, в сучасних економічних умовах однією з складових частин загальнодержавної політики України, має стати ефективна міграційна політика як на міждержавному так і регіональному рівні.

***Ключові слова:** персонал, міграція, трудова міграція, фактори міграції, зовнішня міграція, внутрішня міграція, динаміка міграції, глобалізаційні процеси.*

Головне багатство країни – її людський потенціал, який є основою її існування. Будь-яка втрата людських ресурсів незалежно від характеру і конкретних причин як в кількісному, так і в якісному аспектах, стає не лише внутрішньополітичною, але і геополітичною проблемою. Ці витрати дестабілюють і ослабляють країну, стаючи загрозою національній безпеці [1, с. 37].

Аналіз та вивчення причин міграції населення а також їх вплив на економічну безпеку як регіону в цілому так і України зокрема. Дослідження основних факторів впливу на міграційні процеси в умовах глобалізації.

Методологічні засади щодо міграції населення та її впливу на економічну безпеку закладені в наукових працях зарубіжних і вітчизняних вчених: О.І. Амоша, О.Ф. Новикова, В.П. Антонюк, Л.В. Шаульська, Б. В. Буркинський, В. М. Нижник, М. В. Ніколайчук, О.В. Стефанишин, Г.В. Назарова, М.В. Птуха та ін.

Однак, незважаючи на значну кількість наукових робіт та поглядів науковців, які присвячені особливостям міграції робочої сили та її впливу на економічну безпеку країни існує необхідність подальшого більш глибокого вивчення цього явища на регіональному рівні.

Виклад основного матеріалу Теоретичні дослідження міграційних процесів індустріального світу були розпочаті ще в ХІХ ст., тоді ж, в

1885 році англійським вченим Е.Г. Равенштейном були сформульовані одинадцять міграційних законів, які він вивів розглядаючи міграції у Великобританії й Північній Америці. Ці закони справедливі й сьогодні, що свідчить про їх об'єктивний характер, а значить і можливість впливу на їх перебіг. Саме тому на них базуються багато теорій в міграціології. Основними з них є наступні: найбільше міграцій здійснюється на короткі відстані; чим крупніше територіальний центр, тим він більше привабливий для мігрантів; кожному міграційному потоку відповідає свій контрпоток; зростання великих міст більшою мірою обумовлений міграцією населення, ніж природним приростом; масштаби міграції зростають із розвитком промисловості й торгівлі й особливо з розвитком транспорту; економічні причини міграції є визначальними [2].

В процесі нашого дослідження необхідно вивчити категоріальний апарат та дефініцію понять «міграція», це дозволить краще проаналізувати та вивчити дане суспільне явище.

Взагалі, термін «міграція» походить від латинського слова *migratio*, що означає переміщення, переселення.

Вперше поняття «міграція» вводить у науковий вжиток у кінці ХІХ століття англійський учений Е. Равенштейн (1834—1913) у роботі «Закони міграції». Автор розглядає міграцію як безперервний процес, обумовлений взаємодією чотирьох основних груп чинників, що діють: у початковому місці проживання мігранта, на стадії його переміщення, в місці в'їзду, а також чинники особистого характеру [3, с. 36].

Ровенчак О. в своїй праці дає наступне тлумачення міграція - це перетин адміністративного кордону, добровільний чи примусовий просторовий рух осіб чи груп осіб від місця (країни) виїзду до місця (країни) в'їзду за наявності або без неї законних підстав на певний період часу або назавжди, що може вести за собою зміну постійного місця проживання; цей рух включає в себе еміграцію та імміграцію [4, с. 128].

Поряд з терміном міграція в науковій літературі зустрічається поняття трудова міграція. Варто погодитись, що трудова міграція населення - це особливий, економічного характеру, вид міграції, який обумовлений пошуком роботи, як правило, за межами країни постійного місця проживання. З широкої точки зору трудову міграцію визначають як сукупність усіх форм територіального руху населення, пов'язаного з трудовою діяльністю на території іншої країни. Вузьке трактування зводиться до вселення жителів однієї країни на територію іншої, що супроводжується їх подальшим працевлаштуванням [5, с. 289].

Міграційні процеси, складовими яких є стаціонарна або постійна, сезона, трудова маятникова міграція та еміграція, значною мірою впливали і впливають на ефективність і раціональне використання людського потенціалу як в Україні в цілому, так і в окремих регіонах.

На напрями, структуру та інтенсивність міграційних потоків також суттєво впливають історичні особливості соціально-економічного розвитку регіонів України та їх природно-географічні умови [6, с. 74].

Останнім часом в соціально-економічному розвитку будь-якого регіону одним з найбільш поширених явищ є міграційні процеси. Оскільки згідно Конституції України Статті 33. Кожному, хто на законних підставах перебуває на території України, гарантується свобода пересування, вільний вибір місця проживання, право вільно залишати територію України, за винятком обмежень, які встановлюються законом.

Хмельницька область являє собою відносно відокремлену, однак відкриту, відтворювальну соціально-економічну систему. Основною метою державної політики має бути забезпечення гідного людини рівня життя населення відповідного регіону з урахуванням місцевої специфіки.

В процесі дослідження необхідно провести аналіз міграційних рухів населення Хмельницької області табл. 1. Результати дослідження свідчать про те, що Хмельницька область виступає постачальником робочої сили в інші регіони України, що зменшує чисельність і масштаби людського капіталу регіону.

Таблиця 1

**Динаміка міграційних рухів населення Хмельницької області у
2005 – 2016 рр., осіб**

Рік	Міждержавна міграція			Міжрегіональна міграція		
	кількість прибулих	кількість вибулих	приріст (скорочення)	кількість прибулих	кількість вибулих	приріст (скорочення)
2005	609	621	-12	7843	10801	-2958
2006	604	571	33	8153	10168	-2015
2007	612	562	50	8243	9127	-884
2008	636	452	184	8444	9439	-995
2009	580	335	245	8181	8764	-583
2010	529	321	208	8548	9359	-811
2011	724	301	423	8413	9967	-1554
2012	575	295	280	8719	9725	-1006
2013	387	155	232	8160	9331	-1171
2014	652	275	377	7602	7952	-350
2015	481	252	229	21869	22272	-403
2016*	98	70	28	5437	6271	-834

Складено на основі джерела [8, с. 237]

* у січні-листопаді 2016 року.

Аналіз даних таблиці табл. 1 дають підстави стверджувати, що Хмельниччина щороку втрачає значну кількість працездатного населення через міграцію саме всередині країни. Працездатне населення покидає регіон в основному через пошук роботи. Останнім часом багато

населення виїжджає в такі міста як Київ, Одеса, Харків та інші. Оскільки в великих мегаполісах є шанс знайти хоч якусь роботу, що дає можливість отримати кошти на утримання сімей. Дані свідчать про те, що з кожним роком кількість осіб які покидають межі області збільшується на регіональному рівні слід вжити заходів які допоможуть зберегти наявний людський капітал. Серед них наступні: сприяти збільшенню заробітної плати населення регіону, створення додаткових робочих місць, підтримка малого та середнього бізнесу регіону. Поліпшувати інвестиційний клімат регіону шляхом залучення додаткових інвестицій в реальний сектор економіки.

Розвиток економіки України не може стояти осторонь глобалізаційних процесів, які відбуваються в суспільстві. Останнім часом зовнішня політика нашої держави спрямована на розширення участі у світових економічних процесах та посиленні глобалізаційних тенденцій. Окрему увагу заслуговує дослідження потенційних наслідків від входження України у світовий та регіональні ринки праці, аналіз міграційно-дифузійних детермінант включення у ринок праці Європейського Союзу та роль людського капіталу у позиціонуванні країни в системі міжнародного поділу праці. За умов посилення світової економічної кризи міграційні процеси набувають інших форм. На ринку праці західних країн українці займали чільне місце, оскільки ціна робочої сили наших співвітчизників значно менша водночас якість залишається на високому рівні. Однак негативні явища в економіках багатьох країн Європейського Союзу змусило наших співвітчизників повертатись назад до України в цілому та Хмельницьку область зокрема про що свідчать дані табл. 1.

Основною метою мігрантів є прагнення до поліпшення матеріального стану. Особливо актуальним є дане питання для України, де спостерігається низький рівень розвитку економіки, незадовільний життєвий рівень більшості населення та ін. [7, с.103].

Світова економічна криза не могла не позначитись на соціально-економічному розвитку регіону. В економіці регіону спостерігається падіння обсягів виробництва майже в усіх галузях. Це в свою чергу вплинуло на скорочення попиту на робочу силу, знизився рівень зайнятості, насамперед, у таких галузях, як промисловість, сільське господарство, будівництво, котрі традиційно визначали структуру ринку праці області.

Проблемою міграції є і те, що велика кількість осіб які покидають межі регіону та країни є люди високоосвічені як правило вони мають вищу освіту та є висококваліфікованими фахівцями в різних галузях та секторах економіки, що призводить до «витоку мізків». Однак, як правило трудові мігранти закордоном працюють не за професією а виконують низько кваліфіковану роботу. Ситуація яка склалась не може

позитивно вплинути на покращення соціально-економічного стану регіону.

Висновки. Роботодавці в складних економічних умовах, які склались стоять перед важким вибором. Вони змушені замінити існуючий висококваліфікований персонал який вимагає достойної заробітної плати за свою роботу віддаючи перевагу низькооплачуваним некваліфікованим працівникам, чим змушують емігрувати найбільш досвідчену робочу силу.

Список використаних джерел

1. Римашевская Н.М. Человеческий потенциал и угрозы национальной безопасности / Н.М. Римашевская //Власть. – 2000 - № 10. С. 37-45.
2. Simon J.L. The economic consequences of immigration / J.L. Simon. — N.Y., 1989. — P. 15–18.
3. Ніколаєвський В.М., Прохоренко Н.Є. Теоретико-методологічні засади вивчення міграції населення / В.М. Ніколаєвський, Н.Є. Прохоренко // Вісник міжнародного слов'янського університету.— 2009. — Т. 12. — №1. — С. 34-39.
4. Ровенчак О. Визначення та класифікації міграцій: наближення до операційних понять / О. Ровенчак // Політичний менеджмент. — 2006. — 2 (17). — С.127-139.
5. Правові основи міжнародної економічної діяльності: [навч. посіб.] / С. В. Фомішин, І. Д. Шутак. — Київ: Кондор, 2009. — 454 с.
6. Стефанишин О.В. Людський потенціал економіки України : монографія / О.В. Стефанишин. – Львів : видавничий центр ЛНУ ім. Івана Франка, 2006. – 315 с.
7. Людський капітал України: стан, проблеми, перспективи відтворення: монографія:у 2 ч. / Київський національний ун-т будівництва і архітектури / В.М. Лич (наук.ред.). — К. : КНУБА, 2009. — Ч.І — 224 с.
8. Статистичний щорічник Хмельницької області за 2014 рік. – Хмельницький, 2015. – 404 с.

***Summary.** With the development of market relations observed the busy traffic of the population both within the country and the Exodus of population abroad. Therefore, in the current economic environment an integral part of national policy of Ukraine should become an effective migration policy at the inter-state and regional level.*

***Key words:** personnel, migration, human migration factors migration, external migration, internal migration, migration, globalization processes.*